

Monika Helfer

DJEVICA

LEYKAM
international

Monika Helfer

DJEVICA

LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNIKA
Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA
Igor Crnković

LEKTURA I KOREKTURA
Neli Mindoljević

© 2025 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Die Jungfrau“.
© 2023 Carl Hanser Verlag GmbH & Co.KG, München

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

= Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium Kunst,
Kultur, öffentlicher Dienst und Sport Österreich.

ISBN 978-953-340-226-0

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001282556.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI
© Lorenz Helfer

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Tvrtko Gregurić

TISKARA
Denona d.o.o., Zagreb

Tiskanje dovršeno u listopadu 2025.

Monika Helfer

DJEVICA

roman

Preveo s njemačkoga
Igor Crnković

Zagreb, 2025.

*Ti si moj sjaj.
I pjesma si drveća
Što san moj je se sjeća
Na putu u raj.**

Hertha Kräftner

* prev. Andy Jelčić

Posvećeno mojem suprugu Michaelu

Vidi ih kako sjede. Dvije djevojčice u bijelim dokolje-
nicama. Sjede na kamenoj klupi. Noge im ne sežu do
tla. Gledaju ravno preda se. Kamo? Još je rano jutro.
Zašto su ustale toliko rano? Žele promatrati izlazak
Sunca. S farme zdesna dopire miris svježje pokošene
trave. Znači, ljeto je. A zajedno s mirisom preko ograde
dopire i glazba. Farmer je uključio radio. Čuju se tihi
odjeci limene glazbe. Tad pijetao skoči na gnojnicu i
zaori svoj *kukuriku* pozdravljajući jutro. Potom kuku-
rikne još jednom. Djevojčice okrenu glave. Istodobno.
Kao da veliki lutkar povlači konce iznad njih. Ugledaju
pijetla. Zlatnosmeđeg, sa zelenim repnim perjem i
krvavo crvenom krijestom. Odjednom začuju prasak
i hitac iz puške raznese životinju. Izgleda poput ša-
rena jastuka koji je netko razderao u zraku. Farmer
stoji pred vratima staje. U rukama drži zapetu pušku.
Ugleda djevojčice s druge strane ograde. Njihove širom
razrogačene, zapanjene oči. Podigne pušku i oslanja
je o rame. Okrene se prema njima. Cilja ih. A onda se
nasmije u ritmu glazbe i odbaci pušku od sebe.

Prvo poglavlje

Ja se bojim iznenađenja, jednako kao što ih se boje i ptice.

Na sedamdeseti rođendan primila sam pismo od svoje školske prijateljice Glorije. Kad sam ga otvorila, vidjela sam da ga je napisao netko drugi, njezina nećakinja. Teta ju je zamolila da stupi sa mnom u kontakt jer me želi još jednom vidjeti prije svoje smrti. Zvučalo je poput naredbe, premda nije bilo uskličnika. Ali činilo mi se kao da čujem glas koji je diktirao pismo.

Nisam je željela izgubiti. Stoga sam se vlakom odvezla do Bregenza te potom prošetala do vile na padini. Stajala sam pred vratima, ali nitko mi ih nije otvarao. Vrtna ograda, koja mi je bila toliko dobro poznata, u međuvremenu je zahrđala, kao da je kroz nju prošla trinaesta vila. Obišla sam kuću i našla se u stražnjemu vrtu koji je potpuno zarastao. Trebala bi mi mačeta da se probijem do mjesta gdje je nekoć stajala kamena klupa i gdje možda stoji još i danas. Odozdo je nisam mogla vidjeti. Kao šesnaestogodišnjakinja bila sam uvjerena kako s nje bolje nego s ijednog drugog mjesta mogu sanjariti o svijetu. Često sam Gloriju posjećivala samo kako bismo zajedno sjedile na kamenoj klupi. Bila je najotmjeniji predmet u mojem životu. Kad bi mi Gloria dopustila da sama sjedim na njoj i donijela

mi šalicu čaja, bila sam potpuno zadovoljna. A ona ljubomorna. I ljuta. Što sam si uzimala za pravo da sama sa sobom budem toliko zadovoljna.

U ono sam vrijeme zajedno sa svojim dvjema sestrama živjela kod naše tete u skućenome i bučnom stanu u Južnotirolskom naselju*. Čaj je u Glorijinoj kući imao drukčiji okus. Dotad nisam ni znala da se čaj može zvati različitim imenima. Kod nas se uvijek pio crni čaj. Kod Glorije su razlikovali *Earl Grey*, *Darjeeling*, *Assam*, *Ceylon*... *Earl Grey* mi je imao najelegantniji okus. Vjerojatno zato što mi je Gloria ispričala da je ime dobio po nekom engleskom plemiću. Moj tetak Theo, zahvaljujući kojemu smo sestre i ja imale hranu i krov nad glavom, iz principa bi odbio piti taj čaj jer je sve plemiće smatrao vucibatinama. Bio je to još jedan razlog zašto sam „preferirala” baš taj čaj. Da, tako sam se izražavala. Kad bi me Gloria upitala kakav čaj želim, odgovarala sam joj: „Preferiram Earl Grey.”

Vrt mi je, dok sam ga izdaleka promatrala kako je ostario i oronuo, istodobno bio i blizak i zastrašujući. Otkud da znam što je sve prošao svih ovih godina? Nazvala sam Glorijinu nećakinju, koja mi je ispod svojega imena zapisala i telefonski broj, a u zagradama je pisalo: „Nećakinja tete Glorije.” Sve je bilo toliko sitno da je djelovalo poput još jedne naredbe, samo ovaj put prikrivene iza stidljivosti. Sigurno sam sve to samo umislila. Gloria je oduvijek bila osoba koja je znala

* *Südtiroler-Siedlungen* – socijalna naselja ujednačena izgleda izgrađena početkom 1940-ih godina za vrijeme Trećega Reicha u brojnim austrijskim gradovima, ponajprije za doseljenike iz Južnoga Tirola. (nap. prev.)

rasplamsati moju maštu, kako lijepim slikama, tako i onima manje lijepim.

Uplašila sam se da sam možda zakasnila, da će nećakinjin glas, kad se javi na telefon i kad joj izgovorim svoje ime, zazvučati snuždeno. Rekla sam joj da stojim ispred kuće i da sam već triput zvonila, ali da nitko ne otvara. Odgovorila mi je neka se ne brinem, da teta samo slabije čuje, ali da ona živi iza ugla pa će smjesta doći, a ja neka slobodno sjednem na klupu uza zid i ondje ju pričekam.

Ta je klupa bila novija. Nisam je prepoznala otprije, bila je drvena, pocrnjela od mahovine. Možda su je postavili kao zamjenu za kamenu klupu gore u vrtu. U svakom slučaju, nije bila toliko otmjena.

Budući da nisam bila prikladno odjevena za pro hladno listopadsko vrijeme, zebila sam. Nosila sam svoj najbolji kaput, crni baloner primjereniji travnju, a ispod njega plavu haljinu, skupu, tanku, mladenačku opravu i čizme do koljena. Sve to kako bih impresionirala Gloriju.

Čija li je ta nećakinja? Znala sam da je Gloria imala brata koji je bio mnogo mlađi od nje. Ali on u njezinu životu nikad nije igrao nikakvu ulogu. Jednom sam je čak bila upitala ima li on, čije sam ime uvijek zaboravljala, uopće istog oca kao i ona. Na to se uvrijedila. Okrenula se i otišla, mašući konjskim repom uzdignutim u zrak iznad svojega samouvjerenog vrata. Gloriji je jako dobro išlo izazivanje osjećaja krivnje drugima. I izazivanje dvostrukog osjećaja krivnje meni. Kao prvo, zato što sam je uvrijedila. A kao drugo, zato što nisam znala da bi je to moglo povrijediti, što sam bešćutna kučka bez imalo empatije. „Ako to ne znaš, nema

smisla da ti objašnjavam, kad ionako ne bi shvatila.” Trostruka grižnja savjesti, jer sam, kao treće, još ispala i glupa. Što li je bilo s njezinim bratom? Moja mašta svojim pričama nadilazi samu sebe, tako da ih kad-tad sve potrošim i onda me više nijedna ne zanima, čak ni ona koja je istinita. Računala sam i na kraju shvatila da Glorijina oca u vrijeme kad je začet njezin brat već više nije bilo. Dakle, majka joj je očito imala ljubavnika. Promatrala sam Glorijinu majku i pitala se postoji li na njoj išta što bi upućivalo na to da je imala ljubavnika. Bila je niska, premda ne toliko niska kao njezina kći, i silno debela. Ali nije oduvijek izgledala tako. Upravo suprotno. Čak je i u tridesetim godinama još uvijek bila razmjerno gracilna. Gotovo poput Glorije. Tek kad ju je suprug ostavio, počela je, Glorijinim riječima, „utapati tugu prežderavanjem”. Koji suprug? Ne sjećam se da sam ikad upoznala njezine muškarce, ni jednog ni drugog. A brat, što je bilo s njim? Je li otišao k svojemu ocu, njezinu ljubavniku? U svakom slučaju, nije ga bilo. Zidovi kuće bili su prepuni fotografija, ali nije bilo nijedne Glorijina oca, nijedne Glorijina brata, nijedne potencijalnog majčina ljubavnika. Glorijina majka voljela me je. Doduše, odnosila se prema meni svisoka, ali ipak na način kao da je uvjerena kako ću se kad-tad probiti do njezine razine. Ponekad bi me provela kroz galeriju fotografija u svojoj kući. Pritom bi, primjerice, rekla: „A ovo ovdje je Josef, to je snimljeno u Egiptu.” Nisam imala pojma tko je Josef, ali ona se ponašala kao da svi to znaju.

Nećakinja je bila ozbiljna, snažna žena u šivanu kaputu, u kojemu je djelovala još debljom. Još i prije nego što mi se predstavila, rekla je kako je ona tetina jedina

osoba od povjerenja, osim, naravno, mene, i da inače ni s kim drugim ne dolazi u dodir. Bilo je to dvosmisleno: inače nikog drugog ne pušta blizu sebe ili nitko drugi i ne želi biti u njezinoj blizini? Možda i jedno i drugo, pomislila sam.

„Ja sam Klara,” rekla je, „a ti si Monika.” Obratila mi se odmah na *ti*. Poput rođakinje za koju nisam nikad čula, ali koja mi se obraća neformalno samo zato što smo u rodu.

Stubište i hodnici vonjali su na plijesan. Ništa se nije promijenilo. Čak ni miris nije ostario. Ali zato tapete jesu. I slike na zidovima, također. Poput drveća u vrtu. Starih poznanika, ali ipak ponajprije starih. Ljudi poprime bore, a stvari potamne.

„Teta!” uzviknula je Klara. „Došla ti je Monika! Zamisli, uistinu je došla!”

Začule smo jadikovanje.

Gloria je ležala na svojoj sofi, koje se također sjećam još iz djetinjstva, s uzorcima tulipana i lampiona te velikim jastucima. Mukotrpno se pridignula. Nosila je kimono koji je naslijedila još od svoje majke, s velikim lotosovim cvjetovima sprijeda, zdesna i slijeva, čije su stabljike započinjale pri dnu, iznad obruba, dok su joj se cvjetovi protezali preko prsa sve do ključne kosti. Haljina joj je bila malo preširoka i predugačka.

„Moni!” uzviknula je, odjednom posve budna i spremna za dvostruku konferansu na pozornici. „Jesi li danas već nešto pisala, i što?”

„Danas još nisam.”

„Rekla si da pišeš svaki dan.”

„Kad sam to rekla?”

„U jednom intervjuu. Čitam sve tvoje intervjuje. Upišem tvoje ime u *Google*, kliknem na *News* i odaberem zadnja dvadeset četiri sata, a onda gledam što se novo o tebi piše. Činim to svakoga jutra. Možda ne baš kao prvu stvar u danu, ali ponekad već kao drugu.”

„Intervjue ne dajem baš toliko često.”

„Ma daj!”

„Večeras ću napisati jednu stranicu.”

„O meni? O tome kako si me posjetila, hoćeš li mi posvetiti tu jednu stranicu?”

„Bi li to voljela?”

„Da, Moni, napiši jednu stranicu o meni, onda će kad umrem ipak nešto moje i dalje ostati na svijetu. Misliš li da je jedna stranica dovoljna? Ili samo kažeš *jedna stranica*, a pritom misliš da ćeš napisati nešto što bi moglo biti i dulje od jedne stranice? Govore li pisci uvijek da će napisati samo stranicu, a onda zapravo napišu pola romana? Jer kad to kažu ovako usput, zvuči mnogo ležernije: Napisat ću jednu stranicu...? Poznavala sam jednom jednoga filozofa, kunem se Bogom, ne lažem, taj je jednom rekao da treba samo malo razmisliti, a onda se ne bi javljao tri tjedna. Kad ja kažem da trebam samo malo razmisliti, to *malo* traje najdulje pet minuta.”

„Ali ti ne umireš, teta”, reče Klara. „Čime vas mogu ponuditi? Jeste li za čaj?”

Gloria nije odgovarala, uopće nije reagirala. Ja sam poželjela reći da preferiram *Earl Grey*.

„U školi si mi jednom napisala pjesmu”, reče Gloria. „Sjećaš li se? Točnije, bila je to pjesma *o meni*. Postoji razlika, jesam li u pravu?”

Lice joj je još uvijek bilo u obliku srca, obrazi joj nisu bili obješeni, no oči, nekoć modre poput mora, sada kao da su izbljedjele, premda se naprezala podizati kapke i obrve, kao da glumi strah. Njezine usne, nekoć lijepe poput Džingis-kanova luka, sad su se pretvorile u običnu ravnu crtu. Konjski rep izgledao joj je poput sivo-bijele peruške svezane kuhinjskom gumicom.

„Sačuvala sam je. Čak znam i gdje stoji. Želiš li da je donesem? Samo minutu!”

„Da, daj da je vidimo, teta!” reče Klara. „Reci mi gdje je, ja ću otići po nju. A Monika će nam je pročitati. Svojim lijepim glasom. Je li pisana rukom? Ili pisaćim strojem?”

„Molim vas, nemojte”, rekla sam.

„Ma daj!” reče tad i Klara.

A Gloria će na to: „Bio bi to dobar početak, dobar prvi korak za obnavljanje našega prijateljstva. Jedino je pitanje tko je u pjesmi bolje prošao, pjesnikinja ili opjevana?”

Nije se ni pomaknula kako bi potražila pjesmu.

Moram vam opisati kako je Gloria izgledala kad je bila mlada. Imala je napućene usne poput Brigitte Bardot, samo još ljepše – one su joj bile prvi zaštitni znak. Dok je Bardot izgledala kao da ih namjerno pući, Glorijine su bile prirodne. To je i sama uvijek iznova isticala: „Usne su moj zaštitni znak.” Ali to je zvučalo kao da ponavlja za drugima. Baš kao što je često govorila i: „Moram se požuriti, ističe mi rok trajanja.” Na to sam joj uzvraćala pitanjem: „S čime se to moraš požuriti?” Tad bi me pogledala kao da me ne shvaća. Ponavljala je sve što su lupetali i drugi, koji nisu imali takve lijepe

usne, takvo glatko lice, takav samouvjeren vrat kao ona. Ne, ona nije imala rok trajanja. Taj izraz nije bio stvoren za nju. Drugi „zaštitni znak” bio joj je konjski rep, uvijek svezan visoko gore. Bila je vječna djevojčica, vječna poput velikih jastuka na sofi. Cijeloga života nije vidjela nikakva razloga za promjenu te frizure. Ni konjski rep nije imao rok trajanja. Uvijek je nadohvat ruke imala zrcalo. Ne zato da bi se divila samoj sebi. Znala je i sama da je privlačna mlada žena. Mislim da je oduvijek bila toliko opsjednuta zrcalima zato što se željela uvjeriti da još uvijek postoji. Ne zato što je bila zaljubljena u vlastiti zrcalni odraz, već zato što se ču-dila samoj sebi. A to je nešto drugo. Poput Narcisa. Koji, kao što mi je objasnio suprug, vlastiti odraz u vodi nije gledao zato što je sebe smatrao toliko lijepim, ni zato što se želio iznova i iznova diviti samomu sebi, već zato što je bio fasciniran činjenicom da postoji. To bi bila suprotnost narcisoidnosti. Kakav nesporazum!

Kad je moj otac prvi put vidio Gloriju, iz svoje je škatulje izvukao riječ kojom se inače nikad nije služio: „očaravajuća”. Njemu su se sviđale niske, sitne žene. I moja je majka bila takva. Moj prvi suprug za Gloriju je rekao da je „zanosna”, što me je uzrujalo. Zar mu nisam ja bila ljepša? Objektivno gledano, bila sam ljepša. Ali jesam li i ja bila očaravajuća, jesam li bila zanosna? I Michaelu, mojem drugom suprugu, također je upadala u oči – ovdje se služim tim čudnim izrazom kako se ne bih ponavljala, ali on zapravo i jest ispravan: Gloria je bila upadljiva. Nitko prema njoj nije mogao ostati ravnodušan. Po načinu na koji se kretala, načinu na koji je govorila, načinu na koji je ljude znala ignorirati, načinu na koji nije odgovarala na pitanja. Kad nije htjela ili

nije znala odgovoriti, navukla bi na lice osmijeh Mona Lise i zagledala se u daljinu kao da o nečemu razmišlja, o svemu, samo ne o pitanju koje joj je postavljeno. Onaj koji joj ga je postavio zbog toga bi se osjećao malenim i bezvrijednim. Time su bili impresionirani i učitelji, koji joj zbog toga nisu, kao svima ostalima, davali negativne ocjene, već bi je puštali da se provuče. Tako da je u svjedodžbama imala same četvorke ili čak i petice.

Ono što želim reći jest da se Glorija sviđala svim muškarcima. Svim je muškarcima upadala u oči. Ona je bila upadljiva, a ja sam zbog toga bila ogorčena. Nije imala noge vitke poput mojih, gležnjevi su joj bili prekrupni za njezinu visinu, ne tako tanki i lijepo oblikovani poput mojih. Michael, koji je Gloriju vidio samo jednom kad smo je slučajno sreli u gradu, rekao je da ja „općenito izgledam uravnoteženije”. Taj sam mu „diferencirani sud” silno zamjerila. Ljubavnik ne bi trebao suditi diferencirano, nije na njemu da govori istinu. Pomislio je da je ona s njime flertovala. Ali nije, samo je glumila da flertuje. Poput glumice koja igra Hamletovu zaručnicu, Ofeliju, a koja također ne propadne zajedno s njim.

Imala je malene grudi, na kojima sam joj zavidjela, dok su moje bile bujne, zbog čega sam ih mrzila. Njezine su bile šiljaste i živahne, i ostale su takve cijeloga života.

Kao da mi je pročitala misli, odjednom se nagnula prema naprijed, a pritom joj se kimono rastvorio, tako da sam joj vidjela goli torzo. Bile smo najniže učenice u razredu, no ja sam u četvrtome narasla i nadvisila je za punih dvanaest centimetara.

„Ugasi svjetlo, Klara! Upali podnu svjetiljku!” zapovjedila je. „Smiluj se Moni i meni.”

A onda se obratila meni: „Moram ti priznati da sam iznenađena.”

„Čime?”

„Time što me nisi pitala za kimono, ovaj ovdje.”

„Što bih te trebala pitati?”

„Zašto nosim jednaki kimono kao moja majka. Zar se ne sjećaš? Kimono joj je bio zaštitni znak.” Pretrnula sam kad je izgovorila te riječi. Kao da mi je sve vrijeme čitala misli. „Pa ti si to i sama rekla, Moni. Govorila si: Kimono je zaštitni znak tvoje majke. I bila si u pravu. Samo ne u potpunosti. Trebala si reći: Kimono je zaštitni znak nesretne sudbine tvoje majke. Njezino prežderano tijelo skriveno ispod kimona. Prežderavanjem se toliko udebljala da joj se prekrasan struk pretvorio u bačvu. Da, iznenađena sam što me nisi odmah pitala za kimono. Mislila sam, Moni će se prepasti i zabrinuti da sam krenula istim putem kao moja majka, da više ne izlazim iz kuće već samo tumaram u kimonu i prežderavam se.”

„Pomislila sam da nosiš taj isti.”

„Onaj od moje majke?”

„Da, taj.”

„Kimono star pedeset godina?”

„Zašto ne?”

„Koji je nosila svaki dan, i koji sad netko poput mene nosi svaki dan? Ponekad sve do poslijepodneva, katkad i do večeri? Koji bi vjerojatno još uvijek vonjao na moju majku?”

„Pretjeruješ.”

„Ne, ne pretjerujem. Svi u našoj obitelji vonjaju.”

„To nisam nikad primijetila.”

„Zato što si previše ljubazna da bi takvo što rekla.”

„Ne znam baš jesam li ljubazna.”

„Ali ja znam.”

„Nisam.”

„Jesi, jesi!”

„Ne, nisam.”

„Jesi!”

„Znam jedino to da ako ti za nekoga kažeš da je ljubazan, to ne valja shvatiti kao kompliment.”

„Da si bolje pogledala, vidjela bi da kimono ne može biti isti kao onaj majčin. Nije čak ni isti model. Zapravo, nije ni sličan.”

Vjerojatno je bila u pravu. I vjerojatno smo još sat vremena, pa i više, mogle nastaviti taj razgovor. Ne zato da bismo se nadmetale tko će biti u pravu. Bio je to jedan od klasičnih Glorijinih načina za ubijanje vremena... Sad, kad je ta rečenica zapisana, ostavit ću je kako jest. Kad čovjek piše, jedan od najsretnijih trenutaka događa se kad bez previše razmišljanja naleti na rečenicu koja ga potakne na razmišljanje. Kao da mi ju je netko izdiktirao. Ne želim pretjerivati, ali ipak: „Bio je to jedan od klasičnih Glorijinih načina za ubijanje vremena...” – oko te bi se rečenice dala izgraditi cijela filozofija. Ako netko razvije različite metode za ubijanje vremena, kako takva osoba gleda na svijet, na život, na vlastiti život? Život je tad samo pitanje čekanja. A kako će netko tko čeka promijeniti išta na sebi ili svojemu životu? Takvi ljudi jednostavno čekaju. Tek kad se dogodi to što su čekali, mogu nastaviti dalje. Tek tad, ne prije, mogu, primjerice, promijeniti frizuru.

„Nekoć bih se,” reče Gloria majčiniim tonom dok mi je pokazivala kućnu galeriju slika, „raspitivala i razgledavala trgovine odjećom. Otkako se pojavio internet, sve je lakše i zabavnije, samo na Amazonu ili negdje drugdje upišeš *kimono* i možeš birati među stotinama modela...”

Skinula sam svoj crni baloner i sjela pokraj nje. Nije prokomentirala ni moj kaput, ni moju haljinu, ni moje čizme, koje su mi samoj sad, kad sam prekrivenih nogu sjela na rub sofe, djelovale lascivnima.

Gloria nije bila svježije okupana. Uručila sam joj dar, Chanelov parfem, kojim se odmah poprskala.

„Došao mi je kao naručen”, rekla je. „Kupanje je vrlo usamljena aktivnost kad čovjek ionako ne izlazi iz kuće. Svi u našoj obitelji vonjaju. Još i danas. Premda od obitelji više nije ostalo ni O.”

Uspravila se i okrenula svjetiljku prema meni, tako da mi se lice našlo na svjetlu.

„Dobro se držiš, Moni”, reče. Ona je jedina koja me je zvala Moni. Ostali u našem razredu nisu se usudili, taj je privilegij pripadao jedino Gloriji. „Književnicama bore dobro stoje. Već si u dvadesetima imala bore od smijeha. Koliko imaš kila? Ja imam četrdeset dvije, za tebe bih rekla da imaš oko pedeset dvije. Jesam li pogodila? Više ionako ne možemo mnogo jesti. Pušiš li još uvijek? Ja svaki dan prije spavanja popušim jedan *Marlboro*. Ali jednu od onih velikih cigareta duljine deset centimetara. U nekome sam trenu čula da ih EU želi zabraniti, pa sam kupila sto šteka. Klara je jedina koja zna gdje skrivam cigarete. Priznaj, Klara, ponekad mi mazneš koju kutiju.”

Klara više nije bila u sobi. Nismo ni primijetile kad je izišla. Čula sam je u kuhinji.

„Ne pušim, već više od trideset godina”, rekoh.

U glavi vrijeme ne postoji. Iz toga kuta čin pisanja predstavlja vrhunsku čekaonicu.

„Ja sam već trideset godina bolesna”, uzvratila mi je Gloria. „Preciznije, otkako mi je majka umrla od srčanog udara. Razboljela sam se nakon što sam nju pokopala.”

Nastavila je nakon duge stanke: „Ishodište zla jest i oduvijek je bilo to što me je majka krstila imenom Gloria. Što bi netko s tim imenom trebao postati? Ljudi će uvijek govoriti: njoj je ionako sve već servirano na pladnju. Ona već jest nešto i prije nego što je išta postala.”

„Što to, Gloria?” upitala sam hvatajući je za ruku. Hladnu ruku. Pustila ju je da mi padne na dlan. Nepomično. Podignula sam je i pogladila je po obrazu. Oslobodila sam joj kosu čvrste gumice i pustila je da joj padne niz ramena. Tanke, masne pramenove.

„Lijepa moja Gloria”, izgovorila sam, kunem se, bez namjere, jednostavno mi je izletjelo, pa sam zapjevala: „... gdje li si nestala...”^{*} Možda zato što smo kao tinejdžerice znale sve šlagere napamet i uživale pjevajući ih jedan za drugim dok smo trčale prema jezeru. Nismo pjevale višeglasno, to nismo znale, ali bile smo toliko ujednačene da bi čovjek pomislio kako pjeva samo

* Aluzija na čuvenu pjesmu *Gloria* Umberta Tozzija iz 1979., izvorno na talijanskome, ali tijekom godina prepjevanoj na brojne jezike, među ostalim i njemački, na kojemu su je izvodili pjevači šlagera Lena Valaitis i Roland Kaiser. (nap. prev.)

jedna. Ponosile smo se takvom usklađenošću. Ona je bila dokaz našega prijateljstva.

I sad mi se smjesta priključila i zapjevala: „Reci mi, gdje su cvjetovi, gdje li su nestali...” Nakon toga zajedno smo zapjevale: „Što ti se dogodilo...” Otpjevale smo sve strofe, a s obzirom na to da je posljednja jednaka kao prva, otpjevale smo cijelu pjesmu još jednom, pa zatim i treći put. I ponovno je zvučala kao da je pjeva samo jedan glas.

„Molim te, Moni,” reče tad, „operi mi kosu!”

„Ali, teta!” začule smo Klaru, koja se pojavila jednako neprimjetno kao što je i otišla, nismo je uopće čule niti nas je zanimala. „Kosu ti peremo jednom tjedno, to je na redu sutra!”

„Moni mi je svakako želi oprati danas. Reci joj, Moni!”

U kupaonici se poput majmunčića privila uz me. Pustila sam vodu u kadu i pomogla joj da se svuče. Bila je silno mršava. Kliznula je u kadu, začepila nos i zaronila. Zapitala sam se bih li se ja na njezinu mjestu stidjela? Biti naga pred prijateljicom koju nisam vidjela već gotovo četrdeset godina? Nasapunala sam je, pritom joj masirajući ramena, dok je ona prela i pjevušila. Ovaj put nisam zapjevala s njom. Željela je da joj obrijem pazuha, tih nekoliko sivih dlačica, ali nismo pro našle britvicu. Umotala sam je u veliki ručnik koji je imao blago kiselkast, ustajali miris, te je potom odvela natrag do sofe. Da je zatrebalo, mogla sam je i nositi.

„Moni?” reče.

„Gloria?”

Vrlo tiho: „Imam jednu tajnu.”

Nagnula sam se prema njoj. Klare nije bilo u sobi. Ali Gloria bi šaputala i da smo ostale posljednje dvije osobe na svijetu.

„Ja još nikad nisam.”

„Što nikad nisi, Gloria?”

„Moni?”

„Molim?”

„Nikad nisam spavala s muškarcem.”

„Pa to već znam, Gloria.”

„Da, to znaš.”

Nisam znala. Odakle bih to znala? Plava mi je haljina bila mokra od pojasa naniže i znala sam da se neće osušiti sve dok ne stignem kući.

Klara me je otpratila do autobusne postaje jer mi se više nije dalo hodati do željezničkog kolodvora. Ispričavala mi se zbog svoje tete rekavši kako je sve čudnija. I kako je umislila da će uskoro umrijeti. A to valja poštovati. Jer ima ljudi koji jednostavno odluče umrijeti – i onda umru. Ali prije toga naglo ostare, doslovce „munjevito”. I kako joj je teta Gloria obećala da će joj ostaviti kuću, i kuću i vrt, ali nažalost samo usmeno.

„Iskreno, voljela bih imati to i napismeno. Oporuku, ovjerenu kod bilježnika, crno na bijelo, s pečatom i biljegom. Nešto kako Bog zapovijeda. Što ti misliš o tome?”

Na to nisam ništa rekla.

Nastavila je govoriti kako je zabrinuta da bi se Gloria mogla predomisлити i u posljednjem trenutku sve ostaviti kakvoj udruzi za zaštitu životinja, ili nekoj dobrotvornoj udruzi, koja čini ili i ne čini dobro, svejedno, bilo komu, samo ne njoj, svojoj nećakinji, koja se ipak

već dugo vremena skrbi za nju. A onda me je upitala bih li ja svojoj prijateljici mogla „natuknuti” da napiše oporuku kod javnog bilježnika.

„Natuknuti?” upitala sam.

Na to se Klara prepala. Ozbiljno se uplašila, podignula dlanove na usta, kao da se želi ušutkati, poput nestašna djeteta kojemu treba opaliti zaušnicu.

„Sad sam sve uprskala”, zajecala je pogledavši me. Očekivala je da ću je zagrliti i reći: *Ma ne, Klara, nipošto!*

Ali nisam rekla ništa. Gledala sam ravno preda se pretvarajući se da sam Gloria kojoj je netko postavio pitanje na koje ne zna ili ne želi odgovoriti. Namjerno sam se ponašala tako. Imala sam potrebu nekomu nauditi. Iz čista mira. A Klara mi se slučajno našla na putu. Pomislit će da ću sad svoju prijateljicu nagovoriti da joj ne ostavi ništa više od zakonskoga minimuma. Ali nije na meni da je tješim.

Michael me kod kuće dočekaao s *guacamoleom*, začimljenim ljutim papričicama koje pale nepce. I tostom. I kukuruznim čipsom. Obožavam to jelo. Jeli smo i pili vino, on jednu čašu bijelog, ja dvije čaše crvenog. Na njegovo pitanje kako mi je bilo kod prijateljice nisam odgovorila. Željela sam samo leći pokraj njega.

Drugo poglavlje

Gledam kroz prozor i ugledam mutan sivo-zeleni je-
lenski jezik, paprat koju sam iskopala tijekom šetnje
brdom i posadila u našem vrtu. Listovi će joj ubrzo
postati smeđi i truli, tad ću ih odrezati i pustiti da
istrunu. Razmišljam o tome kako bih je mogla opisati,
tu ljekovitu biljku Hildegarde iz Bingena, čiji se listovi
u obliku strelica na proljeće odmotavaju sami od sebe
pokazujući svu svoju raskoš, a tad mi padne na pamet
jedna rečenica Virginije Woolf. Koja glasi otprilike
ovako – citirat ću je po sjećanju, a potječe iz njezina
Orlanda: „Kad pjesnici više ne mogu pjevati i kad ne
znaju izraziti ono što misle, okreću se prirodi, a ona
je uvijek spremna posuditi im metaforu.”* I pomislim
kako je ista stvar i s ljudima.

I tako se u prvi plan mojih misli ponovno probija
Gloria. Točnije, njezina želja da pišem o njoj. Kako bih
iznova izmislila njezin život. Mislim da bi to mogla biti
njezina prava namjera. To što neprekidno govori „ja”
ne mora nužno značiti da joj se sviđa kakva jest. Gloria
govori „ja”, a pritom me molećivo gleda. „Ja, ja, ja!” Usto
od jednog do drugog „ja” dodaje žlicu po žlicu očaja,

* Citat potječe iz: Virginia Woolf, *Orlando*, prev. Jasenka Šafran,
Vuković & Runjić, Zagreb, 2000. (nap. prev.)

toliko da je jelo već nejestivo. Kao i onomad dok smo još išle u školu. Netko tko je ionako uvijek u prvome planu, ne mora se gurati. A ona je bila u prvome planu jer su je svi propuštali. Jer sam je i ja uvijek puštala ispred sebe. Ali znači li to da je i ona na tom položaju bila sretna?

Sjedimo jedna pokraj druge na kamenoj klupi, noge nam ne sežu do tla – već su se tad kamene klupe izrađivale za ljude s duljim nogama – i šutimo. Držimo li se za ruke? Lamatamo li nogama kao što bi lamatale druge desetogodišnjakinje? Međutim, nama je već šesnaest godina! Već smo žene. Rastu nam dlačice na svim mjestima na kojima žene imaju dlačice. Još dvije godine i moći ćemo ući u svako kino. Još pet i moći ćemo glasati. Ali nas to ne zanima, ni najmanje! Ubijen je John F. Kennedy. Slušamo na radiju što se dogodilo, tko je krivac, koji su mogući razlozi. Meni je u pamćenju ostalo jedino to da mu se sin zove John-John i da je na sprovodu svojemu ocu salutirao kao vojnik. A bile su mu tek tri godine. Toga dana, kad je *Mister President* pokopan, bio mu je rođendan. Pozdravio je svojega oca i ne znajući da mu se on više nikad neće vratiti. Mogla bih se preseliti u Ameriku i prijaviti za posao dadilje kod Kennedyjevih te se brinuti za malenoga John-Johna te postati Amerikankom koja će nakon dvadeset godina njemački govoriti sa stranim naglaskom. Ali o tome ne razmišljam dok sjedimo na kamenoj klupi. Ljeto je i još je rano jutro, rosa leži na lišću grmlja i svjetluca u paukovim mrežama. Nema ni daška vjetra. Pod našim nogama u kratko pokošenoj travi blistaju sjajne puževe staze. Odnekud dopire miris svježeg pečena kruha. Razmišljam o daljini, o daleku vremenu, daleku mjestu, o sebi u daleku vremenu, na

daleku mjestu, ali ne stvarnu vremenu, ne stvarnu mjestu. Raspustila sam Glorijin konjski rep i splela joj kosu u pletenicu, jer njoj ionako sve dobro stoji. Nadala sam se da će i ona nešto napraviti s mojom kosom, ali nije. Zašto nismo u školi? Zar su ljetni praznici? Gloria i ja jedine iz razreda ne putujemo na godišnji odmor. Ne idemo u Italiju. Da nas netko promatra, za nju bi pomislio da je princeza. Ili prije buduća šansonjerka. Ili perspektivna filmska zvijezda. A onda mi kaže: „Zavidim ti na tvojim mislima.” I premda sam uvjereni da je tu rečenicu negdje pokupila i da je jedino želi iskušati na meni, zavidim joj na njoj. Jer ipak sam ja buduća književnica, koja bi se već u mladosti trebala isticati zanimljivim rečenicama. „Ta ne znaš ni o čemu razmišljam”, protivim se. Pripremam se za slučaj da me upita o čemu razmišljam. Ne želim da moje misli budu slabije od njezinih, premda sumnjam jesu li njezine misli uopće njezine. Na kraju, tko uopće ima vlastite misli? „O čemu razmišljam?” pitam je. Ne odgovara mi. Gleda u daljinu, onako kako bih i ja trebala gledati u daljinu. „Reci mi, što misliš, o čemu ja razmišljam?” Naravno, ponovno ne odgovara. „Molim te, reci mi, o čemu razmišljam?” Pritom nije bila riječ ni o kakvu natjecanju. Svjesnost o tome da ti netko zavidi, a neznanje na čemu točno, ne može biti zadovoljavajuće.

Gloria je imala najbolje ocjene, bila je nadarena za matematiku, dok sam je bila truba. Tako je govorio moj otac. „U matematici si truba.” U školi smo sjedile jedna pokraj druge. Oni koji su u klupama sjedili slijeva pisali su drukčije ispite od onih zdesna. Kako ne bi prepisivali. Sjedila sam za ispitom, a nisam znala ništa. Već nakon prvog pogleda na pet zadataka shvatila sam da

nemam pojma! Međutim, još i prije nego što se nagnula nad svoj ispit, Gloria mi je počela došaptavati odgovore. Okrenula sam papir sa zadatcima tako da ih može pročitati. Imala je poseban način došaptavanja. Gledala bi ravno preda se, tek povremeno škiljeći postrance kako bi pročitala zadatak, ali pritom nije pomicala glavu. Šaputala je otvorenih, nepomičnih usana, izdišući mnogo zraka. Sve bi mi izdiktirala, a ja sam samo morala zapisivati. Kad bih povremeno zastala jer sam pomislila da je pogriješila, na isti, nepomičan način, prosiktala bi: „Kravo glupa, piši kako ti kažem!” U nekim sam slučajevima ja bila u pravu, a ona u krivu. Znala mi je i namjerno izdiktirati pogrešne odgovore. Kad bismo dobile ocjene, ona uvijek „odličan”, a ja „dovoljan” i kad bih joj se zbog toga požalila, pogledala bi me bez imalo arogancije, premda bi netko tko je ne zna pomislio da jest arogantna, i rekla: „Misliš li da bi ti povjerovali da znaš za peticu?” Ne, ne bi.

Zašto sam uvijek mislila da glumi? Kao da mi ne šapuće ona sama, već da glumi nekoga tko nekomu došaptava. Michael i ja nedavno smo sjedili u *sushi* restoranu na ulici Linke Wienzeile. Dijagonalno nasuprot nama sjedio je jedan par, a muškarac mi je bio okrenut leđima. Njih su dvoje živo raspravljali. Michaelu sam rekla: „Pogledaj je samo, tu ženu! U svemu što radi, u svemu što govori, glumata.” I on sa složio sa mnom. Ponašala se kao da je snima kamera koju mi nismo vidjeli. Kad je slušala, glumila je da sluša. Kad je govorila, glumila je ili da razmišlja, ili da u nešto uvjerena, ili da je nezainteresirana. Između toga povremeno bi zastala glumeći da su joj misli odlutale. Da bi se potom brzo vratila u ulogu. Oprosti, samo sam razmišljala o